

означати, що вчителі повинні видалити або спростити певний зміст. Вчитель намагається пов'язати відповідні теми у навчальному курсі з інтересами та життєвим досвідом старших школярів. Їх роль полягає в організації участі та провідному обговоренні важливих питань. Ці зміни роблять зв'язки між вчителем та учнями менш ієрархічними і дозволяють студентам розділити частину контролю в процесі навчання. У цьому виді навчання вчитель та учень розглядаються як рівноправні експерти; і вчителі є учасниками групи рівних, а не лідерами з групою прихильників.

Таким чином, освіта для людей літнього віку є важливим напрямком розвитку сучасної філософії освіти. Практика реалізації цієї освітньої стратегії має значну історію, яка нині потребує переосмислення та оновлення відповідно до нових соціокультурних контекстів. Важливим є те, що здійснення освіти для людей літнього віку є відображенням та утілення принципів міжпоколінної справедливості та міжпоколінного навчання. Філософія освіти для людей літнього віку покликана допомогти учням сприймати соціальні, політичні та економічні протиріччя, які характеризують пізню сучасність. Старіння характеризується як конфліктна онтологія. Урахування контекстів останнього спонукає розглядати освітню геронтологію у контексті глобальних соціальних та політичних рухів, критичної та трансформативної освіти. Реалізація освітньо-виховних та організаційних принципів критичної освітньої геронтології покликана сприяти підвищенню самосвідомості літніх людей щодо власної ролі в суспільстві і, отже, розблокуванню критичної уяви людей похилого віку. Важливе місце у навчальному процесі серед людей похилого віку займає характер соціальних відносин, побудованих на повазі, соціальній інтеграції.

Список використаних джерел

- Andrews, G., 2002. 'Valencia forum: A meeting of gerontological researchers, educators and employees providing an international plan', Retrieved July 21, 2004, from <http://www.valenciaforum.com/una.html>
- Asquith, N., 2009. 'Positive ageing, neoliberalism and Australian sociology', *Journal of Sociology*, V.45, p.255–269; Slowey, M., 2008. 'Age is just a number? Rethinking learning over the life course', *Ageing Horizons*, V.8, p.22–30.
- Bauman, Z., 1996. 'Post modernity and its discontents', Oxford, UK: Blackwell.
- Beck, U., 1992. 'Risk society: Towards a new modernity', London, England: SAGE.
- Beckingham, AC., & Watt, S., 1995. 'Daring to grow old: lessons on healthy aging and empowerment', *Educational Gerontology*, V.21, p.479–495; Ma, SSY., & Chi, I., 1995. 'Health counselling for older people in New York', *Educational Gerontology*, V.21, p.515–528.
- Brady, EM., Holt, S., & Welt, B., 2003. 'Lessons on healthy aging and empowerment', V.29, p.851–868.
- Burke, PJ. and Jackson, S., 2007. 'Reconceptualising lifelong learning: Feminist interventions', London: Routledge.
- Featherston, M., & Hepworth, M., 1989. 'Ageing and old age: Reflections on the postmodern life course', In B. Bytheway, T. Keil, P. Allait, & A. Bryman (Eds.), *Becoming and being old*, London, England: SAGE, p.143–157; Gilleard, C., & Higgs, P., 2000. 'Cultures of ageing: Self, citizen and the body. Upper Saddle River', NJ: Prentice Hall; Gilleard, C., & Higgs, P., 2006. 'Departing the margins: Social class and later life in a second modernity', *Journal of Sociology*, V.42, p.219–241.
- Formosa, M., 2012. 'Critical Geragogy: Situating Theory in Practice', *Journal of contemporary educational studies*, Vol.5, p.36–54.
- Formosa, M., 2011. 'Universities of the Third Age: A Rationale for Transformative Education in Later Life', *Journal of Transformative Education*, V.8 (3), p.197–219.
- Formosa, M., 2009. 'Renewing Universities of the Third Age: Challenges and visions for the future', *Recerca*, V.9, p.171–196.
- Huang, C., 2005. 'The development of a University of the Third Age in Taiwan: An interpretive perspective', *Educational Gerontology*, V.31, p.503–519; Lemieux, A., 1995. 'The University of the Third Age: The role of senior citizens', *Educational Gerontology*, V.21, p.337–344; Swindell, R., 1999. 'New directions, opportunities and challenges for New Zealand U3As', *New Zealand Journal of Adult Learning*, V.27, p.41–57; Yenerall, J., 2003. 'Educating an aging society: The University of the Third Age in Finland', *Educational Gerontology*, V.29, p.703–716.
- Lash, S., & Urry, J., 1987. 'The end of organized capitalism', Cambridge, MA: Policy.
- Laslett, P., 1996. 'A fresh map of life: The emergence of the third age', (2nd ed), London, England: Macmillan.
- Levesque, JL., 2009. 'What kinds of futures for U3As?', Retrieved, July 21, from <http://www.aiuta.org/documents/workshopfederici.pdf>
- Midwinter, E., 1984. 'Universities of the Third Age: English version', In E. Midwinter (Ed.), *Mutual aid universities*, Beckenham, Kent: Croom Helm, p.3–19.
- Paechter, C., 2004. 'The gendered curriculum', In: H. Claire (ed.), *Gender in education*, London: ATL, p.3–19.
- Philibert, M., 1984. 'Contemplating the development of the Universities of the Third Age', In E. Midwinter (Ed.), *Mutual aid universities*, Beckenham, Kent: Croom Helm, p.51–60; Radcliffe, D., 1984. 'The international perspective for U3A', In E. Midwinter (Ed.), *Mutual aid universities*, Beckenham, Kent: Croom Helm, p.61–71; Vellas, P., 1997. 'Genesis and aims of the Universities of the Third Age', *European Network Bulletin*, V.1, p.9–12.
- Weiss, RS., & Bass, SA., 2002. 'Introduction', In R. S. Weiss, & S. A. Bass (Eds.), *Challenges of the third age: Mean in gand purpose in later life.* – New York, NY: Oxford University Press, p.3–12.
- Withnall, A., 2010. *Improving learning in later life*, London, England: Routledge.

Drobotenko M. O., Ph.D. candidate, doctoral student of department of philosophy at H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Ukraine, Kharkiv), Marushka85@i.ua

Didactic adaptation of educational gerontology

Studying of the theoretical basis of philosophy for elderly people is not possible without analysis of their didactic adaptations and practical models of their implementation. The article deals with the modern models of the foundation of «Universities for elderly people» and the basic principles of their activities. In addition to institutionalized educational practices, the implementation of education for the elderly is also carried out through individual projects and initiatives. The implementation of this educational strategy has a significant history, which now needs to be reconsidered and updated according to the new socio-cultural contexts. It is important that the implementation of education for the elderly is a reflection and implementation of the principles of inter-generational justice and inter-generational learning. The implementation of educational, educational and organizational principles of critical educational gerontology is intended to promote self-awareness of the elderly about their own role in society and, consequently, unblocking the critical imagine of elderly people.

Keywords: philosophy of education, transformational education, critical educational gerontology, universities for the elderly, inter-generational justice.

* * *

УДК 37.014.3(477)

Парфьонова О. І.,
директор, ТОВ «Київ Сіті Консалтінг»
(Україна, Київ), AP9662212@gmail.com

ДЕРЖАВНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження полягає в тому, що у роботі досліджується теоретичні аспекти сутності державної освітньої політики та висвітлюються актуальні питання її теорії, змісту та методології, осмислюються суспільно-політичні основи й розкриваються шляхи вдосконалення практики державної політики. Короткий аналіз доповіді «Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід і українські реалії»

доводить необхідність акцентувати увагу на тому, що в умовах протистояння зовнішньому ворогу, освітня політика України має ґрунтуватися на засадах: «утвердження української державницької свідомості й ідеології (передусім поміж учнівської й студентської молоді та в учительсько-викладацькому середовищі, яке разом із впливом засобів масової інформації відіграє важливу роль у формуванні думок широкого загалу). Це потребує особливого акценту на викладанні предметів гуманітарного циклу, у т.ч. вдосконалення навчальних програм з української мови та літератури, вітчизняної та європейської історії, суспільствознавства, запровадження елементів сучасної медіаосвіти в чинні навчальні курси» [1, с. 36].

Постановка проблеми: дослідити питання державної політики, її теорії, змісту та методології, осмислення науковцями та суспільно-політичним дискурсом, проаналізувати сучасний етап впровадження освітньої політики на всіх рівнях, як сфери взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів у межах використання інститутів публічної влади задля реалізації суспільно-значущих інтересів і потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти та актуальні питання державної політики висвітлюються у працях таких науковців як В. Базилюк, Т. Бойченко, К. Ващенко, Ю. Ковбасюк, Забродська, Ю. Сурмін, В. Швайду.

Постановка завдання: проаналізувати та узагальнити поняття освітньої політики, визначити зв'язок національної безпеки та стан системи освіти, необхідності впровадження у країні української освітньої політики, в умовах протистояння зовнішньому ворогу.

Виклад основного матеріалу. Реформа децентралізації в Україні передбачає передачу ресурсів та повноважень від центральних органів влади – місцевим. Освіта є одним з найбільших сегментів з наданням публічних послуг, якими користується будь-яка громада. Уряд України визнає реформу освіти пріоритетною галуззю, усвідомлюючи в майбутньому віддачу від інвестицій в найдорожчий капітал – людину. Саме впровадження послідовної освітньої політики на всіх рівнях влади, є безумовною запорукою розвитку громади. Саме від освітньої політики країни залежить її майбутнє, адже ні у кого не викликають сумніву тези про визнання освіти стратегічним ресурсом із забезпечення національних інтересів, зміцнення позиції у світовому ландшафті та збереження цілісності кордонів. Відсутність послідовної і системної україноцентричної освітньої політики може призвести до тяжких наслідків для державності України.

Висновки. З процесом децентралізації пов'язана докорінна перебудова вертикалі влади, сама реформа передбачає передачу більших повноважень і ресурсів на рівень територіальних громад і має основний вплив на політичну, адміністративну, фінансову та інші сфери, в тому числі і освітню. Але, державна освітня політика є запорукою територіальної цілісності країни, її економічного розвитку незалежності, та має відповідати на всіх рівнях влади основним принципам та засадам, закладених у нове освітнє законодавство.

Ключові слова: освітня політика, державна освітня політика, державність, незалежність, пріоритет, національна оборона.

Сьогодні, як ніколи, надважливим є усвідомлення питання ролі державної освітньої політики задля безпеки та національної цілісності України, оскільки, як відомо, саме освіта є фундаментом ціннісного контенту та формуванням інтелектуального капіталу нації. 28 вересня 2017 року Міністерство освіти і науки разом з організацією «Save the Children», Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Освітнім кластером провели круглий стіл на тему: «Декларація про безпеку шкіл: як захистити право на освіту в умовах збройного конфлікту».

«Ми зможемо уникнути майбутніх конфліктів, якщо будемо виховувати своїх дітей у дружньому та безпечному середовищі, адже школа – це місце, де починається їх майбутнє. Приєднання до Декларації, свідчить про розуміння того, що школи є цивільними об'єктами, і їх не слід атакувати або використовувати у військових цілях. Ми впевнені, що цей підхід може врятувати життя багатьох дітей під час конфлікту», – підкреслив Микеле Чечере, Голова представництва міжнародної неурядової організації Save the Children International в Україні [2].

Тема дослідження пов'язана із визначенням у Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», яка була схвалена Кабінетом Міністрів України від 14 грудня 2016 року [3] що держава усвідомлює необхідність

докорінних змін у загальній середній освіті, та шляхом реформування та послідовності дій та етапів, очікуваними результатами мають стати:

- поліпшенню якості загальної середньої освіти в цілому;
- подоланню територіальних відмінностей у якості загальної середньої освіти;
- забезпеченню престижності професійної освіти;
- поліпшенню якості вищої освіти за рахунок якісної підготовки у школах і кращого конкурсного відбору абітурієнтів.

В ЗУ «Про освіту» [4], який було прийнято 5 вересня 2017 року у статті 5 «Державна політика у сфері освіти» та статті дано визначення що освіта є пріоритетною галуззю держави. Основний закон про освіту визначає коло суб'єктів державної освітньої політики, якими в Україні є: Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади і сфери освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Необхідно відмітити, що процес децентралізації значною мірою впливає на роль такого суб'єкту освітньої політики як громада. На державному сайті «Децентралізація», у розділі освіта зазначено: «процесі децентралізації та модернізації освіти зростає вплив місцевих громад на формування локальної освітньої політики, з урахуванням місцевих культурних особливостей та особливостей ринку праці, на основі державної освітньої політики. Належна організація функціонування закладів освіти та ефективне управління закладами освіти на місцях є головним чинником успіху реформ та отримання громадянами якісних освітніх послуг» [5].

У підручнику «Державна політика» Національної академії державного управління, за редакційною колегією Ю. Ковбасюк, К. Ващенко та Ю. Сурмін [6] висвітлюються актуальні питання державної політики, її теорії, змісту та методології, осмислюються суспільно-політичні основи і розкриваються шляхи вдосконалення практики державної політики. Термін політика, визначено, як середовище взаємодії між різними соціальними групами, партіями, націями, державною владою, і населенням, громадянами та їх об'єднаннями. Автори підручника абсолютно чітко визначили семантику наукового терміну «політика», яке відповідає двом різним поняттям, надаючи такі типові приклади тлумачення: 1) політика (politics) – це «сфера взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів з приводу використання інститутів публічної влади для реалізації своїх суспільно значущих інтересів і потреб». Політику в цьому розумінні вивчають і аналізують переважно політологи; 2) політика (policy) взагалі – це план, курс дій або «напрямок дій, прийнятний і дотримуваний владою, керівником, політичною партією тощо». Саме в такому розумінні вживається слово «політика», коли йдеться про державну політику та про її напрями (зовнішня, внутрішня, економічна, соціальна), саме політика як курс дій є предметом аналізу політики [6, с. 7]. У підручнику дано визначення терміну «державна політика», яке автори вбачають, слід розуміти як «сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною

владою цілей) і системи державного управління розвитком країни» [6, с. 8].

У статті Вікторії Швидун «Поняття та сутність категорій «державна освітня політика» [7] здійснено поліаспективний аналіз поняття «державна освітня політика в контексті подальшої модернізації системи освіти в цілому та визначення напрямів її трансформування в системі післядипломної освіти зокрема. Автором було проаналізовано різні трактування поняття «державна освітня політика» дослідників, які представляють сучасну теоретичну, наукову базу з цього питання. Так, зазначає В. Швидун, В. Полонський дає таке визначення поняттю: «державна освітня політика – це політика пріоритетності питань освіти, недопущення створення й діяльності політичних організацій та релігійних рухів у державних та муніципальних освітніх закладах, органах управління. Організаційною основою державної освітньої політики є програми розвитку освіти, що приймаються найвищим органом законодавчої влади». У статті наведено визначення В. Кукліна та С. Беякова, які визначають державну освітню політику як: «освітня політика – складова частина політики держави, сукупність ідей, цілей і завдань, практичних заходів розвитку освіти».

У науковому посібнику «Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні» авт. кол.: В. Г. Базілюк, Т. С. Бойченко, Л. М. Забродська та інші [8] зазначено, що сьогодні, наукової літератури з проблематики освітньої політики багато, література різнопланова і охоплює широке коло філософських і політичних проблем освіти та управління нею. У посібнику автори відмічають, що загальноцивілізаційний, ціннісний вимір освіти як складного і багатоманітного соціального явища – розглядається в працях дослідників політичної філософії, політичної науки, політичної соціології, соціальної філософії, філософії освіти, соціології освіти та педагогічної науки, кожна з яких має свій аспект і специфіку дослідження. Питання освітньої політики є об'єктом уваги цілого ряду науково-дослідних інститутів у системі Національної академії наук України. Насамперед, це Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України. Крім того, політико-освітня проблематика вивчається науковцями ряду науково-дослідних та галузевих інститутів:

- Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України;
- Національної академії державного управління при Президентові України;
- Національного університету «Києво-Могилянська академія»;
- Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова та ін. [8, с. 67–68].

Розглядаючи суб'єктів освітньої політики, варто звернути уваги на визначення, яке подано у науковому посібнику «Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні» [8, с. 68–71]. Так, автори зазначають, що на державному рівні – суб'єктом державної освітньої політики виступає держава як політична організація, оскільки саме держава є джерелом правових норм, що регулюють життя суспільства. Також суб'єктом освітньої політики можуть бути організація,

які за певних умов залучають до діяльності в сфері ОП, приміром, професійна спілка вчителів, або асоціація директорів шкіл, або батьківські громадські організації, як тренд сучасної України. Міжнародні організації теж можуть виступати суб'єктом світової освітньої політики, наприклад Міжнародний Валютний Фонд, Міжнародний фонд «Відродження», ЮНЕСКО та інші. «Суб'єктами ОП є особистості. Йдеться не лише про видатних педагогів, реформаторів освіти, лідерів організації й трансформації освітньої галузі національного й світового рівня. Кожна людина безпосередньо чи опосередковано пов'язана зі сферою освіти, тим чи іншим чином впливаючи на її функціонування. Навіть якщо вона вважає себе нейтральною, така особа змушена виконувати рішення ОП, а якщо не виконує їх, то вона вступає у конфлікт із владою, виступаючи, однак, повноправним суб'єктом, хоча й з особливою позицією». У підручнику дано визначення щодо об'єкту освітньої політики, яке у глобальному розумінні є освіта як основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. А в рамках держави об'єктами освітньої політики виступають самі національні системи освіти та структурні елементи цих систем, їх міжнародні зв'язки [8, с. 68–71].

Стаття 6 ЗУ «Про освіту» [4] «Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності» розкриває засади державної політики у сфері освіти та **принципами освітньої діяльності** якими є:

- людиноцентризм;
- верховенство права;
- забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;
- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами;
- забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування;
- науковий характер освіти;
- різноманітність освіти;
- цілісність і наступність системи освіти;
- прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень;
- відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством;
- інституційне відокремлення функцій контролю (нагляду) та функцій забезпечення діяльності закладів освіти;
- інтеграція з ринком праці;
- нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями;
- свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності;
- академічна доброчесність;
- академічна свобода;

– фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом;

– гуманізм;
– демократизм;
– єдність навчання, виховання та розвитку;
– виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико–культурного надбання і традицій;

– формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення;

– формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь–якими ознаками;

– формування громадянської культури та культури демократії;

– формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;

– невторчання політичних партій в освітній процес;
– невторчання релігійних організацій в освітній процес (крім випадків, визначених цим Законом);

– різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань;

– державно–громадське управління;

– державно–громадське партнерство;

– державно–приватне партнерство;

– сприяння навчанню впродовж життя;

– інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір;

– нетерпимість до проявів корупції та хабарництва;

– доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою.

У пункті 2 статті 6 ЗУ «Про освіту» [4] зазначено що освіта в Україні має будуватися за принципом рівних можливостей для всіх. У відповідності до статті 66 ЗУ «Про освіту» [4] відповідальні за державну політику з розподілом повноважень визначені:

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності повної загальної середньої освіти (старша школа) та професійної (професійно–технічної) освіти;

2. Районні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на території, доступності початкової середньої відповідній забезпечення дошкільної, базової освіти, позашкільної освіти;

3. Сільські, селищні ради:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території забезпечення доступності дошкільної та початкової освіти;

У аналітичній доповіді «Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід і українські реалії» Національний інститут стратегічних досліджень [1], дослідники проаналізували доповідь «Реформа американської освіти і національна безпека» 2012

року, яка була підготовлена експертною групою американської Ради з міжнародних відносин (Council on foreign relations) та підкреслили саме висновок цієї доповіді, як керуванням до дії в сучасних умовах України: ««військова сила вже не є достатньою умовою для гарантування безпеки держави. Національна безпека нині тісно пов'язана з людським капіталом, а сила чи слабкість людського капіталу країни визначається станом системи освіти» [1, с. 7]. У доповіді зазначено, що аналізуючи рейтингові оцінки розвитку людського капіталу та економіки помітним є наявність у нашій країні значного розриву між високими показниками розвитку людського капіталу та його нереалізованістю в економічній діяльності. Такі дані свідчать і про те, що саме «людський капітал та система освіти як ключовий чинник його збереження й розвитку становлять найголовніший ресурс майбутнього успіху України, а отже, саме вони повинні стати рушієм позитивних змін у соціально–економічній сфері. Водночас згаданий розрив у показниках людського розвитку та розвитку економіки максимально наочно свідчить і про найвищий ступінь відповідальності дій, пов'язаних із реформуванням вітчизняної системи освіти, яка є критично важливим ресурсом соціально–економічного розвитку. Відповідність зростання економічних досягнень держави показникам розвитку українського людського капіталу є необхідною вимогою для успішного майбутнього нашої країни. Для цього вітчизняна освіта має зберігати всі свої досягнення і напрацювання, а реформування цієї сфери має бути чітко продуманим, економічно та соціально обґрунтованим і спиратися на підтримку освітян та громадськості» [1, с. 9]. На початку розділу «Стан освіти на тимчасово окупованих територіях та шляхи подолання впливу російської агресії на вітчизняну систему освіти» автори використали цитату Нельсон Мандела: «Освіта – найпотужніша зброя, яку ви можете використати, щоб змінити світ» [1, с. 33]. Цей розділ присвячений ситуації щодо **Російської агресії проти України, яка вплинула на систему освіти на таких територіальних рівнях:** окуповані території; прифронтові райони й території розселення біженців і переселенців; загальнодержавний рівень. Авторі зазначають, що Донецька область посідала друге місце в Україні за кількістю загальноосвітніх закладів і перше за кількістю учнів, отже втрати у освітній галузі є колосальними. З початком російської агресії в Україні на поверхню постали питання, що у ОРДЛО навчальні програми освітніх закладів були спотворені введенням нетипових і відверто пропагандистських предметів, таких як «Язык народов Донбасса», «Литература народов Донбасса», «История Отечества», «Уроки гражданственности Донбасса» тощо. Рекомендації МОН щодо викладання за типовими програмами не виконуються, навчання відбувається за завезеними російськими підручниками, що негативно позначається на якості та результатах освіти. В окупованому РФ Криму викладання взагалі здійснюється виключно за російськими програмами та матеріалами. Авторі наголошують на тому, що мовні права громадян порушені, а учні та студенти систематично залучені до примусових мілітаризованих заходах, таких як, «навчальних військово–польових зборів» або в воєнізованих таборах (військово–спортивних, військово–патріотичних, спортивно–

оздоровчих тощо), заходах, які вихваляють керівництво РФ і самопроголошених «республік», а також бойовиків т.зв. «ДНР», «ЛНР», «Новоросії». Отже фактично, така ситуація ускладнює опанування громадянами України на тимчасово окупованих РФ територіях знань, необхідних для подальшого навчання в українських закладах освіти, та потребує адекватної реакції з боку Української держави.

Пріоритетом у системі освіти має стати питання кадрове, задля недопущення використання шкільних класів та університетських аудиторій як майданчиків поширення антиукраїнської пропаганди та міфологем «руського мира». У доповіді надані практичні рекомендації за **освітніми напрямками, що мають визначати конкретні заходи освітньої політики, зокрема:**

- збереження високих показників охоплення освітою при поліпшенні її якості;
- поліпшення стану вивчення пріоритетних груп навчальних дисциплін, передусім природничо-наукового, суспільствознавчого (у т.ч. євроінтеграційного), інформаційно-технологічного напрямів, а також іноземних мов;
- розширення сфери вживання української мови з метою зміцнення національної ідентичності та протидії маніпуляціям з боку влади РФ, які використовують російську одночасно і як засіб впливу, і як потенційний маркер «іншості»;
- європейський освітній компонент (європейська історія, правова, політична система ЄС, європейські цінності, Україна як невіддільна частина єдиної європейської цивілізації);
- опанування підприємницьких навичок, заохочення автономної ініціативності, а також навичок, необхідних для колективної роботи і творчості;
- оновлення форм і змісту освіти з метою кращої підготовки молодих громадян до ефективної праці та захисту України;
- активне впровадження медіаосвіти як засобу підвищення рівня підготовки до самостійного життя та одночасно протидії інформаційній агресії;
- коригування структури підготовки кадрів з метою забезпечення її відповідності потребам національної економіки [1, с. 39–40].

З даними рекомендаціями можна погодитись, оскільки вони розроблені з метою впровадження європейських цінностей, зміцнення національної ідентичності та можливості протистояти зовнішньому ворогу.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь: «Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід і українські реалії», *Національний інститут стратегічних досліджень*, 2017. [online] Доступно: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Osvita_Bezpeka-40c41.pdf.
2. Стаття: «Право дітей на освіту потребує захисту, особливо під час збройного конфлікту», *UNICEF Україна*, 2017. [online] Доступно: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_31437.html.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. [online] Доступно: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249613934>.
4. Закон України «Про освіту». [online] Доступно: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. Реформа освіти в умовах децентралізації: веб-сайт. [online] Доступно: <https://decentralization.gov.ua/education> (дата звернення: 25.08.2018).

6. Державне управління: підручник: у 2 т., 2012, *Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]*, К.: Дніпропетровськ: НАДУ, Т.1, 564 с.

7. Швидун, В., 2012. Поняття та сутність категорій «державної освітньої політики», *Державне управління та місцеве самоврядування*, №3, с.45–53. [online] Доступно: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03\(14\)/12svmdop.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03(14)/12svmdop.pdf)

8. Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні: наук. посіб., 2014, *авт. кол.: В. Г. Базілюк, Т. С. Боїченко, Л. М. Забродська [та ін.]*; *Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти»*, К.: Вид-во ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 306 с. [online] Доступно: http://lib.iitta.gov.ua/8300/1/analiz_osvitn_oi_politiki.pdf

References

1. Аналітична доповідь: «Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід і українські реалії» (Analytical Report: «Security Measures of Educational Policy: World Experience and Ukrainian Realities»), *National'nyy instytut strategichnyh doslidzhen'*, 2017. [online] Dostupno: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Osvita_Bezpeka-40c41.pdf.
2. Стаття: «Pravo ditej na osvitu potrebuje zahystu, osoblyvo pid chas zbrojnego konfliktu» (Article: «The right of children to education needs protection, especially during an armed conflict»), *UNICEF Ukrain'na*, 2017. [online] Dostupno: https://www.unicef.org/ukraine/ukr/media_31437.html.
3. «Konceptija realizacii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannja zagal'noi seredn'oi osvity «Nova ukrai'ns'ka shkola» na period do 2029 roku (The concept of implementation of the state policy in the sphere of reforming the general secondary education «New Ukrainian School» for the period till 2029)». [online] Dostupno: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249613934>.
4. «Zakon Ukrain'ny «Pro osvitu» (Law of Ukraine «On Education»)». [online] Dostupno: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
5. «Reforma osvity v umovah decentralizacii»: veb-sajt (Education Reform in Decentralization: A Website). [online] Dostupno: <https://decentralization.gov.ua/education> (data zvernennja: 25.08.2018).
6. Derzhavne upravlinnja: pidruchnyk: u 2 t. (Public administration: textbook: 2 t.), 2012, *Nac. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrainy; red. kol.: Ju. V. Kovbasjuk (golova), K. O. Vashhenko (zast. golovy), Ju. P. Surmin (zast. golovy) [ta in.]*, K.: Dnipropetrovsk: NA DU, T.1, 564 s.
7. Shvydun, V., 2012. «Ponjattja ta sutnist' kategorij «derzhavnoi osviti» polityky» (The concept and essence of the categories of «state educational policy»), *Derzhavne upravlinnja ta misceve samovrjaduvannja*, №3, s.45–53. [online] Dostupno: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03\(14\)/12svmdop.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_03(14)/12svmdop.pdf)
8. «Analiz osviti» polityky: teoriija i praktyka upravlinnja na miscevomu rivni: nauk. posib. (Analysis of educational policy: theory and practice of governance at the local level: sciences. manual), 2014, *avt. kol.: V. G. Baziljuk, T. Je. Bojchenko, L. M. Zabrods'ka [ta in.]*; *Derzh. vyssh. navch. zaklad «Un-t menedzh. osvity»*, K.: Iyd-vo DVNZ «Un-t menedzhmentu osvity» NAPN Ukrain'ny, 306 s. [online] Dostupno: http://lib.iitta.gov.ua/8300/1/analiz_osvitn_oi_polityky.pdf

Parfonova O. I., director, Ltd “Kyiv City Consulting” (Ukraine, Kiev), AP9662212@gmail.com

State educational policy of Ukraine in the context of reforming general secondary education

Urgency of the research lies in the fact that in the work the theoretical aspects of the essence of the state educational policy are examined and the actual issues of its theory, content and methodology are highlighted, sociological and political principles are considered, and ways of improving the practice of state policy are revealed. The brief analysis of the report «Security Measures of Education Policy: World Experience and Ukrainian Realities» proves the need to focus attention on the fact that in the face of confronting an external enemy, Ukraine's educational policy should be based on the principles: «consolidation of Ukrainian state consciousness and ideology (primarily among students and students youth and in the teaching environment, which, together with the influence of the media, plays an important role in shaping the views of the general public). This requires a special emphasis on the teaching of subjects of the humanitarian cycle, including the improvement of curricula in the Ukrainian language and literature, national and world history, social science, the introduction of elements of modern media education in the existing training courses» [1, p. 36].

Target setting: to investigate the issues of state policy, its theory, content and methodology, comprehension by scientists and socio-political discourse, to analyze the current stage of the implementation of educational policy at all levels as areas of interrelations between different social groups and individuals within the framework of the use of public authorities for the realization of socially significant interests and needs.

Actual scientific researches and issues analysis. Important aspects and topical issues of state policy are highlighted in the writings of such scientist as V. Brazil, T. Boychenko, K. Vashchenko, Y. Kovbasyuk, Zbrodskaya, Yu. Surmin, V. Shvedagon.

The research objective: to analyze and generalize the notion of educational policy, determine the connection between national security and the state of the education policy, the need for the introduction of a Ukrainian-speaking educational policy in the country, in the face of an external enemy.

The statement of basic materials. The decentralization reform in Ukraine involves the transfer of resources and powers from the central authorities – local. Education is one of the largest segments of the provision of public services that any community uses. The Government of Ukraine has recognized education as a priority sector, knowing in future the return on investment in the strictest capital – a person. Implementing a consistent educational policy at all levels of government is an absolute guarantee of community development. Its future depends on the educational policy of the country, because nobody has the dubious thesis of recognizing the educational strategic resource for ensuring national interests, strengthening the position in the world landscape and preserving the integrity of the borders. The lack of a consistent and systematic Ukrainian-centric educational policy can lead to grave consequences for the statehood of Ukraine.

Conclusion. The process of decentralization involves a profound reorganization of the power vertical, the reform itself involves the transfer of greater powers and resources to the level of territorial communities and has a major impact on the political, administrative, financial and other spheres, including education. But state education policy is a guarantee of the territorial integrity of the country, its economic development of independence, and it must respond at all levels of government to the basic principles and principles laid down in the new educational law.

Keywords: educational policy, state educational policy, statehood, independence, priority, national defense.

* * *

УДК 1(091):316.39;82–9

Якимчук О.,
кандидат філософських наук, старший
викладач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), zhzhkot@gmail.com

Ключові суперечності становлення української системи освіти

Посткомуністична трансформація в Україні позначилася на розвиткові всіх сфер соціальної життєдіяльності, в тому числі і на освіті. З проголошенням незалежності перед освітньою системою були поставлені нові пріоритети і цілі. Вона переходила на нові принципи роботи, завдяки яким планувалося позбавлятися від негативних моментів радянської спадщини. Але процес реформування системи освіти, її оновлення і переформатування був складним і суперечливим. В статті піднімається проблема аналізу таких суперечностей, а також необхідності їх врахування при формуванні нової освітньої політики в сучасній Україні.

Ключові слова: людина, освіта, культура, система освіти, освітня політика, реформування освіти, пострадянська трансформація освіти, соціокультурне значення освітніх трансформацій.

Проголошення незалежності й начало розбудови української держави поставило низку завдань економічного, політичного, соціокультурного штибу, головним серед яких було й залишається в наші дні формування людини як основного суб'єкта перспективних соціальних змін. Люди потребували, насамперед, звільнення від облуди більшовицької ідеології, повернення до витоків української національної культури, усвідомлення себе у якості повноцінного представника українського народу, який має глибокі історичні корені й не менш глибоку цивілізаційну перспективу. Останнє потребувало невідкладного виходу з системи освіти колишнього СРСР, формування

національної системи освіти, яка б забезпечила становлення особистості як патріота і громадянина, її професійне зростання і необхідні для життя компетенції. Після розпаду СРСР, проголошення незалежності нашої країни проявилися перші суперечності становлення української національної системи освіти («науковий націоналізм» та інші помилки).

Так, на початку 90-х років ХХ сторіччя у наукових колах України розгорнулася дискусія про нове змістовне наповнення гуманітарних дисциплін. Піднімалася проблема створення та викладання основ державницької ідеології у навчальних закладах. Зокрема деякі вчені запропонували викладати так званий «науковий націоналізм», фактично замість наукового комунізму. Така ідея викликала бурхливу дискусію серед науковців та громадськості, оскільки не відповідала принципам демократичного суспільства – плюралізм та конкуренція ідеологій, деідеологізація науки та освіти. В той же час незалежна Україна потребувала наукового обґрунтування стратегії подальшого розвитку, визначення концептуальних засад державотворення. Така суперечність відобразилась, перш за все, у становленні політичної науки в Україні, її сутнісного розуміння та соціального призначення.

У зв'язку з вищезначеним, проблеми становлення політичної науки ставали темами конференцій і «круглих» столів з моменту офіційного дозволу на її існування. Основний зміст дискусій зводився до деідеологізації політології, визначення її змісту і створення понятійного апарату. В зв'язку з тим, що початок становлення політології співпав з етапом формування національних структур незалежної держави, в цей період домінували дослідження, присвячені національній державі, ролі національної ідеї у формуванні демократії, особливостям української культури й української традиції демократії, що в деякій мірі стимулювало адміністративну спробу замінити політологію українським «науковим націоналізмом». У вузах була відсутня типова навчальна програма з політології для навчальних закладів та державні освітні стандарти з цієї дисципліни. Замість цього була розповсюджена з грифом Міністерства освіти України концепція наукового націоналізму, яка по суті, повинна була замінити політологію [5, с. 12].

Основна ідея цього курсу полягала у створенні альтернативного предмету тій політології, яка експортувалася з-за кордону і ніяк не могла бути, на думку деяких вузівських працівників, адекватним інструментом аналізу політичних процесів в Україні. Він повинен був стати ядром української політології. Цей проект мав назву «Концептуальні засади української політології» і був розроблений на кафедрі політології Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Він заперечував наукові досягнення світової політології і пропонував створити окрему навчальну та наукову дисципліну – «українську політологію», предметом якої мало стати вивчення закономірностей політичного життя в Україні. Проект був розісланий на початку 1993 року для обговорення на кафедрі політології і політологічні наукові інститути та викликав гостру дискусію щодо проблем української політології. Її підсумки були підбиті у 1994 році на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська політологія: проблеми становлення і перспективи розвитку», учасники якої